

EGY KRLEZA-NOVELLA MAGYAR MOTÍVUMAI

DR. LŐKÖS ISTVÁN

(Közlésre érkezett: 1973. január 16.)

Krleža Glembay-ciklusában, de tán az egész életműben is, kiemelt hely illeti meg a *Krizsovec Iván (Ivan Križovec)*¹ c. novellát. Az elbeszélés hősét a *Lenbach báróné (Barunica Lenbachova)*² c. történetében is viszontlátjuk, s találkozunk vele a Glembay-ciklus második drámájának, az *Agónia (Č agoniji)*³ c. színműnek jeleneteiben is. Ez utóbbi műnek vitathatatlanul az egyik legérdekesebben rajzolt figurája, egyben a Krleža teremtette hősök között is az egyik íróilag legjobban kidolgozott jellem. A *Krizsovec Iván* c. novellában található karakterizálás elsősorban az írói élményvilág okán tarthat érdeklődésünkre számot: a Krleža-műveket átszövő magyar vonatkozások egész sorát leljük meg itt is.

Krizsovec doktor természetesen nem tartozik a rokonszenves Krleža-hősök sorába, „apja, Krizsovec Kálmán, báni tanácsos” volt,⁴ ő maga „a legsötétebb khueni depresszió idején, a kilencvenes években született, mint a ferencjózsefi uralom utolsó évtizedeiben magyarokhoz szító apa tipikus gyermeke”⁵. Az írói jellemzés azt is jelzi, hogy Krizsovec doktor és családja „a sajtáságosan horvát (illetve: báni horvát) hétszínvafás nemesi, silány, szélhámos réteg” sorából való, amely a „Werbóczy-féle magyar vármegyei középnemesség szakasztott mása” volt s „túltengő öntudata”, „arroganciája” és „junkeres pimaszsága” főként a khueni korszak idején tört felszínre⁶. E réteg összetételét és karrierizmusát így jellemzi Krleža: „Síberek, parvenük, hamiskártyások, csempészek, kortesek (a politikai hazugságok ocsmány kürtősei) itt nyíltan az angol alkotmányról papoltak és megbízható, kiváló angломánnak és *belesprit*-nek számítottak. S ennek az átlátszó arisztokrata hazugságnak kultusza legott teljesen felborította az értelem és logika egyensúlyát, és a szemfüles, elmés plebejusok és csalók álgrófi és álfejedelmi címeket kreáltak, csak hogy felküzdhessék magukat a felső rétegbe, ami csekély kis ambícióval korántsem volt elérhetetlen”⁷.

Az ifjú Krizsovec életútját — legalábbis a monarchia összeomlásáig — ez a miliő determinálta: „a bölcsőben arra szemelte ki a sors, hogy első tanuló, színjeles legyen”; hogy „neve az iskolai értesítőkből ujnyi vastag betűvel és csillagosan álljon”; „hogy a Franz-Jozefinumba kerüljön, röviden: hogy karrierista, mágnás és nagyúr legyen belőle”⁸. Karrierje „szé-

pen” is indult: „épp az osztrák hadüzenetet megelőző hónapokban került a magyar királyi miniszterelnök prezidiális hivatalába”, méghozzá „rendkívüli politikai küldetésben”: a Hármaskirályság (Horvátország, Szlavónia és Dalmácia) „miniszteri delegátusaként” kellett volna részt vennie a hatvannyolcas magyar—horvát kiegyezés „közöbönálló meghosszabbításának előkészítésében” és „a horvát tengerpart akkor aktuális kisajátításában”⁹. A ragyogóan ívelni látszó pályát az első világháború törte meg, Krizsovec Iván „tartalékos huszárhadnagyi kék atillájába” öltözve búcsúzott el „grófi főnökétől, a miniszterelnök öexcellenciájától”¹⁰. Húsz egy-néhány esztendő fiatalember volt ekkor Krizsovec Iván, de már a „jogtudományok” és a „filozófia doktora”¹¹.

Amikor a novella elején először ismerkedünk Krizsovec doktorral, mindez már múlt, sőt az a háborús élmények egész sora is („a kárpáti ütközetben, magyar földön megsebesült, s átlőtt térdrel hónapokon át egy felső-magyarországi megyeszékhely gimnáziumában.. feküdt tizenöt húsvétjáig, stb.)¹², hősünk egyszerű ügyvéd, egy Pataky nevű magyar gróf „jogi képviselője”¹³. Ilyen minőségben utazott a határvidéken lévő grófi birtokokra, Banovnikra és Pavlovecre, ahol alkalma nyílik — a vonatindulásra várva — visszaálmódni ifjúságát, majd vonatra szállva — egy magyar házaspár diszkrét beszélgetését hallgatva — egész régi életét, a monarchia bukása előttit, amely oly sokat ígérő volt karrierjét illetően. Nosztalgiával teli emlékezés ez az ifjúságra, amelynek erejét az élmény személyessége adja: Krizsovec doktor emlékképeiben nem nehéz a Pécssett és Pesten diákoskodó Krleža élményvilágára ismerni. A „Dráva kékes ködbe vont vonalán” túlrá nézve „Krizsovec doktor messzetűnt magyar ifjúságán tűnődött.” Azokat az éveket idézte fel, amikor „odaát, a Dráva balpartján” Kisfaludy és Vörösmarty hexameterjeit „magolta”, a *Mohácsot*, meg a *Zalán futását*, de tanulta Zrínyi *Szigeti veszedelmének* strófáit is¹⁴. Aligha kétséges: az ifjú Krleža pécsi kadétéveinek élményeit kell látnunk az itt feltűnő motívumokban, hisz a pécsi kadétiskolában eltöltött három esztendő alatt rendszeresen magyar irodalmi stúdiumokat folytatott. Eddig inkább csak a Petőfi-élményt emlegettük: *Az apostol* „csaknem teljesen kész” horvát fordítását, amellyel elhagyta a pécsi tanintézetet s amelynek hatása egy tudatosan vállalt negyvennyolcasságban teljesedett ki¹⁵. Am egészen bizonyos: a hadapródiskolában oktatott anyagban is jelentős helyet kapott a magyar reformkor irodalma, s Krleža magyartanára, alfalvi Mándoky Sándor (alakját az író a *Temetés Terézvárott* c. elbeszélésben villantja fel)¹⁶ kívánta meg a fenti Kisfaludy- és Vörösmarty-szövegek memorizálását¹⁷.

Krleža magyarországi ifjúságának élményköreiből kerülhetett a novellába a Franz-Jozefinum-motívuma is. Ő maga, mint tudott, a hadapródiskola, majd a Ludoviceum növendéke volt Pesten, illetve Pécssett 1908—1913 között¹⁸ s tán még az is feltételezhető, hogy ő maga volt az a *hetedik gimnazista diák*, aki — mint a novellabeli Krizsovec Iván — az érettségi előtti vakációban, odaát, a szentmihályi jegenyék árnyékában tanulgatott kerékpározni, amikor az egyik Fränz-Jozefinum-i barátjánál volt vendégségben”¹⁹. Méginkább az élmény személyességére vallanak az alábbi, a magyar tájat ezúttal is frappánsan és Krleža-i módon jellemezni tu-

dó, majd az ifjúság emlékeit felidéző sorok: „A magyar utakat vastag por borította, s a rekkenő hőségben törpe délibáb lebegett a kéklő szőlőskertek fölött. Ez volt az ifjúság, a trópusi színpompás, kedvtől és mámortól pezsgő, rajongó ifjúság, amikor azt hiszi, hogy a föld tengerké-kék-zöld labda, melyre a tűző napsugarak gazdag arany zuhatagja is a szél muzsikájára és az ifjúság ritmusára zuhog. De azóta odavan minden: füstbe ment minden, és csak a nyakigsár vidék, csak az maradt belőle, az állomáson a tolató, régi típusú mozdony füttye, és valami határozhatatlan unalommal mételyező keserűség a lélek mélyén”²⁰.

A kép, a pécsi és Pécs környéki táj hangulatait idéző kép — mert hiszen erről a tájról fogantak az élmények — ilyen fogalmazása nem is egyedülálló a Krleža-textusok között, a hangulatilag legközelebbit idézük csak most, az 1947-es magyarországi látogatás impressziói nyomán keletkezett sorokat. Majd négy évtized távolából sejlettek fel akkor Krležában ifjúsága, továbbint pécsi ifjúságának szép emlékei²¹: „A Mecsektől a Szent Jakab-hegyig és Abaligetig, meg még tovább: Szigetvár felé húzódó végeláthatatlan síkság, a Drávától délre a kéklő messzeségben a Papuk sőtétkék kontúrjai, a villányi szőlőhegyek, ahol (a táj hangulatában) felsejlik a messzeségben a Duna ezüstös tükre — mindez este, ezen az éjszakán, a halál színpada. Az a régi, gyermeki játék véget ért, a függönyök legördültek”²².

A pécsi motívumok, emlékképek sorát idézve most ne feledkezzünk meg a novella ama részleteiről sem, amelyek Krizsovec doktor huszárönkéntes esztendejét idézik fel, s amelyek java részében megint csak pécsi élményeket sejtethetünk. A „dél-magyarországi, dunántúli huszárgarnizon”, amelyben Krizsovec „önkéntes évét” szolgálta, bizonyára Pécssett volt, ezt sejtetik legalábbis „a laktanya tiszti pavilonja előtt álló jegenye- és gesztenyefák, orgonabokrok és jázminok”, mindaz tehát, ami az egykori Pécsset az ifjú Krleža számára oly emlékezetessé, oly vonzóvá tehetette²³. Előbb idézett útijegyzetében erre emlékeztető képsor is felvillan, megint csak az élményt hitelesítő erővel: s az élmény erejének azonossága hitelesítő tényező lehet. „Az erdőparcellák és a széles horizont — írja —, a teraszosan épült város narancssárga házainak tömege, melyen az ablakok úgy ragyognak, mintha valami nagy ünnepre készülnének és tiszteletünkre lemosták volna őket — mindez ma is a helyén van. A sötét-gyöngyházzsínű, mély és derült égből, a madárdal és az orgonailat, és a sárga tulipánok a csoportokban mind megvannak, csak a gesztenyesor fatörzsei szenvednek elefántiázisban. Ezek nem a fiatal gesztenyefák többé...²⁴” Majd alább: „Éjszakai séta a városban... A katedrális éjszakai látványa. A huszárkaszárnya és a hadapródiskola sziluettjei az éjszakában, amikor a csillagok oly közel ragyognak az éjszakai égből felén, hogy az ember azt hiszi: kézzel elérheti őket, a gesztenyefák pedig síri módon susognak az éjszakai fuvallattól”²⁵. S most az összkép kedvéért, teljes terjedelemben, írjuk ide ismét az iménti hangulatok novellabeli változatát: „A dél-magyarországi, dunántúli huszárgarnizontól, ahol mint tejfömlösszájú abiturienus szolgálta le önkéntes évét, a laktanya tiszti pavilonja előtt álló jegenye- és gesztenyefák, orgonabokrok és jázminoktól, a sárga-fehér tulipános köröndtől, ahol I. Ferenc József őfelsége mellszobra állt a Viribus

Unitis Deák-féle, magyar változatú idézetével: »*Bizalmam az ősi erényben*« — a huszárlovarda előtti kovácsműhelytől, ahol szakadatlanul zengett az üllő, a tiszti étkező előcsarnokában az oroszlános, tükrös és ágyús, wagneri barokk heraldikától, a tobzódó, ifjúkori, léha élettől (ahogyan már az ilyen garnizonokban a gazdag szülők egyszülött huszárfiai élnek) Londonig és Berlinig, ahol később, mint magyar ösztöndíjas, tanulmányévét töltötte, Krizsovec Iván tüneményes könnyedséggel haladt szépen ívelő pályáján. Az egészséges, intenzív, tehetséges ifjúság mindent legyűrő, lírai lendületével, az ifjúságével, amely nem ismer botlasztó problémát, hanem csak él: szilajon, tobzódón és örömmel. Be pazar és szép és érdekes is volt akkor minden!”²⁶

És ezt az ifjúságot mennyi pécsi hangulat lengi körül még mindezekén túl is, a novellában is, meg a valóságban is. A „város barokk tornyainak harangzúgása”, a „százados gesztenyefasétány” s „a cukrászda a kormos házakkal zsúfolt, zezzugos, forgalmas sikátorban”²⁷ máig megmaradt pécsi valóság, ha változatosan, több mint félszázad elteltével is. A pécsi gesztenyefák ma is megvannak. s megvan a cukrászda is, melyet — s ez aligha kétséges — az egykori Kaflich-cukrászdával azonosíthatunk, amely a hajdani Király utcában (ma Kossuth Lajos utca) állott s a Kaflich-család le származottainak tanúsága szerint a kadétek vasárnap délutáni szórakozóhelye volt. Mindezt — mint írói élményt, s a művek világát kitöltő motívumrendszert — a századelő emlékeiből varázsolta elő az írói képzelet s tette egy letűnt és beteg kor szépíróilag hitelesített valóságanyagává. S a teljesség kedvéért jegyezzük meg: nemcsak itt, a *Krizsovec Ivánról* szóló novella lapjain, hanem a *Temetés Terézvárott (Sprovod u Teresienburgu)* c.²⁸ elbeszélésben, meg tán még a *Filip Latinovics hazatérése (Povratak Filipa Latinoviča)* c. regényben is — transzponálva ily módon most már nemcsak az egykori Dél-Dunántúlt, hanem az egész monarchiát átszövő, provinciális és súlyos társadalmi konvenciókkal terhes életanyagává. Ahogy a novellában egy helyütt megszövegezi Krleža — kiegészítve most már a tízes évek Budapestjének arisztokrata-dzsentri-nagypolgári hangulataival is a képet: „A pénztáros kisasszonyok és bordélyházi dorbézolások éppúgy, mint a huszárok nótázgatása, ha déltájban, hazatérőben, porfelhőben, csörgő szablyák és dobogó paták zajában rágyújtanak a Frank Ignác—Petőfi dalra: *Befordultam a konyhára!* A lipótvárosi parvenük enteriőrjei, ahol a szalonokban és klubokban hatalmas, erdélyi, tömött medvék névjegygyűjtő szelencét tartottak mancsukban, ahol a falakat diófa burkolat és gazdag faragványdísz borította, s a fürdőszobákban csupa színezüst minden fémtárgy; ahol a koponyák kongtak az ürességtől és a góthai almanachból származó, pár siralmasan sekély adattól; ahol csaló nagykeveskedők és kétéves magyar előnevű nemesek egész nap *chemin de fer*-eztek és megint csak *chemin de fer*-eztek — itt hallgatta Krizsovec Iván az arisztokrata- és zsidóvicceket meg anekdotákat. Nizzai galamblövészetről, bridzsről, bookmakerekről és gépkocsikról beszélgetett gondtalanul, mit sem törődve a kulisszák mögötti élettel, mint ahogy a rivaldafényben lovagi kosztümben éneklő fiatal tenorista sem gondol semmi másra, csak szerepe gyöngébb pontjaira”²⁹.

Amint már jeleztük: a magyarországi, közöttük a budapesti élménykör emlékeit is, részben a vonatban Krizsoveccel együtt utazó magyar házaspár beszélgetése, majd meg „... a hölgy drága, piros neszesszerje, rózsaszínűre lakkozott körme, kesztyűje és ékszere, suttogó halk hangja és lázas csillogású, kacér tekintete...³⁰” idézte fel. Az emlékeknek ez a rajzása pedig valójában Krizsovec említett tizennyolc előtti pesti karrierjének momentumaira nyit ablakot. Egy életformára s egy mentalitásra, amelyet az omladozó monarchia utolsó csillogása övezett ugyan, arisztokrata ősök és elődök teremtettek meg hozzá a „jogot”, de egészében ugyanakkor már a rothadás virágait hordozta magában, amit Krizsovec is megérezett akkori élete egy józanabb pillanatában. Károly király tiszteletére az Operában rendezett díszelőadáson történt meg benne a döntés is: szakít „a frakkok és érdemrendek, a selyem és lakk kavargó pompájával”, mert „ösztönösen (nemkülönben orosz tapasztalat szerint) érezte, hogy e szentistváni gárda párduckacagányos és az udvari testőrség fehér spanyolmentés teatralitása mögött, a diplomata tollazat, a gyémántos tündöklés és kardinálishi bíbor — mind e díszletek háttérében lassan, mint távoli vihar sötétben felrémlő zúgása, mondhatatlanul súlyos és ormótlanul nagy, döbbenetes és ostoba valami közeledik, ami Kubin egy-egy holdkóros, otromba kifejezésű, ám megrázó élményű képéhez hasonlatos.”³¹ A süllyedő hajó menthetetlenségét felismerő Krizsovec így szakított ifjú életének e félresiklott szakaszával s így lett az új jugoszláv állam, az új királyság polgára, aki azért vállalta még a Pataky gróf peres ügyeinek intézését...

Az életmű egésze felől is vizsgálva Krizsovec alakját, úgy tűnik: ő a Krleža-művek magyar motívumrendszerét tán első ízben a legteljesebben összegezõ karakter. Pécsi és pesti élményei, a feudális magyar társadalmi valóságban való részessége, a Diószeghy Zelma kisasszony iránti szerelme, majd jegyességük, a Krizsovec-család *magyarón* volta — mindez — más formációban és szélesebb történelmi tabló háttérében — jelen van a ma még befejezetlen, de a szintézis igényével készült és az Osztrák—Magyar Monarchia utolsó éveinek nagyszabású rajzát tartalmazó monumentális kompozícióban, a *Zászlók* c. regényben is³². A miliõ, amelybe Kamill Emericzy beleszületett, itt is tipikusan „horvát (illetve: báni horvát)”, azaz a khueni korszakra jellemző (Kamill apja is magas rangú báni tisztviselő); az ifjú Emericzy is Pesten járt iskolába, a *Hungaricum*ba nevezetesen, ahová ugyanazon a „fiumei gyorson” kellett utazni, mint amelyiken Krizsovec is megtette jó néhányszor a Zágráb—Budapest közötti utat, s még az élmények, a táj leírása is azonos hangulatú. „A fiumei gyors édeskés karbolszagtól árasztó, csipkés huzatú, vörös bársony ülésén — olvassuk a *Zászlók*ban — a Božjakovinától Lepavináig és Csurgótól Dombóvárig húzódó, örökké változatlan, unalmas táj közepett, Óméltósága elmerült gondolataiban, a fiával folytatott intim beszélgetésben. Ismeri mint a tenyerét a zágráb—budapesti vonalnak ezt az egész, tölgyesekkel és szántóföldekkel váltakozó, ostobán unalmas színterét: valamennyi útkeresztezõdést és út menti keresztet, valamennyi parcellát, az állomások kertecskéit, a virágágyásokkal, tulipánokkal és árvácskákkal, fehér kavicsos ösvényekkel, ahol tisztos külsejű, övig érõ szakállú kis agyagtörpék s a rózsafák karóin

csillogó üveggömbök díszlenek, ismeri az állomásokon csüngő vörös pelar-góniás virágkosarakat, a kimeszelt árnyékszékeket, az üresen ásitó távirda-szobákat s az egész szegényes terepet, amelyen százszor is beleveszett már a ködökbe, a bizonytalanságba, a vadászatokba, a politikai dárídókba...³³ S mennyi a hasonlóság e táj Krizsovec-novellabeli leírásával: „A vonat patinás történelmi tájakon dübörgött velük, a horvát királyság maradvá-nyain (*comites et reliquiae nobilium regni nostri Croatiae*), s kint távoli, imbolygó fények szeldesték a parttalan, fekete éjszakát. Ezen a pesti vo-nalon — a makszimiri ligettől a dunai kilátásig, amely a vasúti összekötő-híd traverzein túl a budai királyi várra tárul — Krizsovec doktor már jó pár százszor utazott végig életében. Úgy ismerte a vasút menti jegenye-fákat, falusi tornyokat, grófi kastélyokat Dráván innen és túl egyaránt, mintha saját birtokán utaznék, ahol minden az övé: az erdőszéli viskó ro-zoga, kormos kéményéből gomolygó füst éppúgy, mint a parkkal övezett kastélyokba vezető fasorok, vagy az állomások felirata és lámpái, hiszen valamikor mindez meghitt alkatrésze volt életének. Ebben a felsőhorvát stratégiai bázisban, amelyet rendszerint Flandriával vetettek össze, való-ban volt valami brabanti, valami az északi, reneszánsz olajfestményekről áradó, primitív erejű, nyers egyszerűségből. S a királyságnak ezen a csücs-kén a szemlélődő utasnak úgy rémlik, mintha hatalmas Brueghel-kompo-zíció kellős közepébe fúródnék vele a vonat. Zsúpfődeles paraszti kalyi-bák, körülöttük a kezdetlegesen bonyolult élet mintha csak az imént vert volna gyökeret és most indulna fejlődésnek. Római templomok meredező harangtornyai, zsíros, termékeny, fekete, brabanti televény, kolbászon, hagymán és topáz boron élő, vérmes, gulyát tereletgő, szőlőtermelő, pi-rospozsgás arcú parasztlak. Itt öklendezik, ott vizez valaki folyton, amott meg bitófán lóg egy emberfia, míg a terepen menetelő vértések és tarka, zsoldos mezű hadak vonulnak keresztül. Spanyol muskétások, habsburgi zsoldosok, württembergi lándzsás gyalogság, nyikorgó szekerek, részeg, garázdálkodó, győztes hadcsoportok hömpölyögnek át a tájakon, foszto-gatnak és gyújtogatnak, amit érnek. Az állomásokon Brueghel és Callot koldusai ácsorognak, nyavalyatörős, részeg, vén koldusasszonyok vagy puszta kezű, vasra vert parasztlak, és szuronyos, élesre töltött fegyveres csendőrök”³⁴.

Az imént idézett tájrajz — amely egy társadalmi kép keresztmetszete és ennek alapvető vonásait villantja fel — már újabb Krleža-műveket is asszociálnak bennünk, a Kerempuh-balladák³⁵ egynéhány motívumát épp-úgy, mint egyik híres esszéjének, a Krsto Hegedušić *Drávamenti motívu-mait*³⁶ interpretáló tanulmányának sorait, amelyek a dél-magyarországi és felső-horvátországi vidék társadalmi valóságának történelmi nézőpontú és erőteljes szociális elkötelezettségű rajzai. Ez pedig azzal a tanulással szolgáló tény, hogy a *Zászlók*, de az egész Krleža-oeuvre kritikai vizsgá-latokor is fokozott figyelmet kell szentelni e motívumrendszer genezisé-nek...

J E G Y Z E T

- ¹ A novella magyarul megjelent: Miroslav Krleža: A Glembay család. Bp., 1956. 171—210. l.
- ² Uo. 211—215. l.
- ³ Miroslav Krleža: A Glembayak. Drámák. Bp. 1965. 191—296. l.
- ⁴ Miroslav Krleža: A Glembay család. Bp., 1956. 183. l.
- ⁵ Uo. 182. l.
- ⁶ Uo. 184. l.
- ⁷ Uo. 186. l.
- ⁸ Uo.
- ⁹ Uo. 187. l.
- ¹⁰ Uo.
- ¹¹ Uo.
- ¹² Uo. 188. l.
- ¹³ Uo. 171. l.
- ¹⁴ Uo. 176. l.
- ¹⁵ 1932-ben, *Moj obračun s njina* c. könyvében (magyarul: *Leszámolásom velük*) írja: „Ez a mű döntő, szinte végzetes fontosságú hatást gyakorolt rám. Az eszmei egyesvonalúságnak vagy egyvonalúságnak a fogalma, annak az eszmei valaminek a titka, amit az oroszok prjamaja linijának, vagy prjamolinejnostnak hívnak, ez a negyvennyolcas. kossuthi, garibaldista, Bécs-ellenes, osztrákellenes »ébredése« lasanként összeforrt bennem a mi nemzeti romantikánk háború előtti ifjonti kódéval, a Supilo Meštrović, Nazor, Piemont nevekkel, mint ennek a Sturm und Drang korszaknak a szimbólumaival.” Miroslav Krleža: *Moj obračun s njima*. Zagreb, Naklada, piščeva, 1932. 148—149. l. A magyar fordítást az alábbi kiadványból idéztük: A szomszéd népekkel való kapcsolataink történetéből. Válogatás hét évszázad írásaiból. Összeállította és jegyzetekkel ellátta Kemény G. Gábor. Bp. 1962. 798. l. Az idézett szöveget Tóth István fordította.
- ¹⁶ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiadás. 130. l.
- ¹⁷ Mándokyra vonatkozóan lásd: Garay Lajos: *A pécsi magyar királyi hadapródiskola története*. Pécs, 1939. 138—141. l.
- ¹⁸ Vö.: Miroslav Vaupotić: *Biografsko-bibliografski prikaz života i rada Miroslava Krleže*. Riječka revija 1966. 6—7. 417—418. l.; továbbá: Miroslav Krleža: *Moj obračun s njima*. Id. kiad. 148—149. l.; magyarul: A szomszéd népekkel való kapcsolataink történetéből... Id. kiad. 798. l.
- ¹⁹ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiad. 177. l.
- ²⁰ Uo.
- ²¹ 1908—1911 között volt Krleža a pécsi honvéd hadapródiskola növendéke. Vö.: Miroslav Vaupotić: id. m. 417. l.
- ²² Miroslav Krleža: Iz knjige izlet u Madžarsku 1917. Republika 1953. 12. szám 982. l.
- ²³ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiad. 189. l.
- ²⁴ Miroslav Krleža: Iz knjige izlet u Madžarsku 1917. Id. h. 982. i.
- ²⁵ Uo. 983. l.
- ²⁶ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiad. 189. l.
- ²⁷ Uo. 189—190. l.
- ²⁸ L. erről: Lőkös István: Egy Krleža-novella világa — Temetés Terézvárott. (Kézirat)
- ²⁹ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiad. 190. l.
- ³⁰ Uo. 206. l.
- ³¹ Uo. 208. l.
- ³² Miroslav Krleža: Zászlók. I—II. Bp. 1965.
- ³³ Miroslav Krleža: Zászlók. I. id. kiad. 32. l.
- ³⁴ Miroslav Krleža: A Glembay család. Id. kiad. 179—180. l.
- ³⁵ Miroslav Krleža: Éjtszakának virrasztója. Petrica Kerempuh balladái. Bp., 1959.
- ³⁶ Miroslav Krleža: Előszó Krsto Hegedušić „Dráva menti motívumok” albumához. Lásd: M. K.: Válogatott művei. Kirándulás Oroszországba. Esszék. Bp., 1965. 548—589. l.

THE HUNGARIAN MOTIFS OF A SHORT STORY BY KRLEŽA

by István Lőkös

This article deals with the Hungarian motifs of the short story *Ivan Križovec* by Miroslav Krleža; one of the most exciting short stories about the Glembay family, which is fairly rich in the author's personal experiences in Hungary. Krleža recorded two spheres of the experiences of his five year studentship in Hungary, the memories of attending the school of cadets in Pécs on the one hand, and those stored at the Military Academy of Budapest on the other. Križovec, the hero of the short story, recalls his school years spent in Hungary, when he memorized the works of Károly Kisfaludy, Mihály Vörösmarty, Miklós Zrínyi. Hungarian scenery revives in his memory and he gives us an interesting picture of the way of life prevailing in Hungary at the time. The article confronts the events of the short story with those of the real life-story of the author and adopting philological methods it refers to the genesis of the life-work.